

На основу члана 20. статута Института економских наука и сагласности Научног већа од 03.08.2023. године, директор Института економских наука дана 03.08.2023. године доноси

ПРАВИЛНИК О ЕТИЧНОСТИ У ИСТРАЖИВАЊУ ИНСТИТУТА ЕКОНОМСКИХ НАУКА

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Правилник о етичности у истраживању Института економских наука доноси се у циљу утврђивања општих етичких начела и вредности у научноистраживачком раду, очувања достојанства професије научноистраживачког рада као и заштите вредности знања и подизања свести о одговорности запослених Института економских наука, Београд (у даљем тексту ИЕН) заједно са другим члановима академске заједнице.

Правилник о етичности у истраживању ИЕН односи се на све истраживаче ИЕН, као и на спољне сараднике ИЕН (учесници на пројектима који сарађују са ИЕН).

1 Етичка декларација

Овај правилник одређује и дефинише етичност као скуп позитивних начела којима се уређују норме људских и професионалних односа запослених ИЕН, како њихових међусобних односа, тако и односа према матичној установи, другим појединцима и установама у систему научноистраживачког рада и шире јавности.

ИЕН полази од чињенице да сваки истраживач већ подлеже различитим моралним правилима и етичким кодексима по основу своје припадности различитим групама као што су: породица, религијске и друштвене заједнице, институционалне или професионалне организације.

Етичко обликовање научних истраживања и професионалне праксе припада индивидуалној одговорности истраживача. Морално понашање у научноистраживачком раду не зависи искључиво од познавања етичких норми и начела, већ од усвојених личних ставова и њиховог константног преиспитивања.

Истраживачи ИЕН у својим истраживањима треба да буду вођени идејом слободe истраживања, треба да изражавају своје право на критику и испитивање друштвених вредности и структура, а све у сврху трагања за истином и стицања знања која ће својом дистрибуцијом допринети развоју целокупне друштвене заједнице.

Запослени ИЕН дужни су да се у свом раду као и међусобној сарадњи, придржавају свих уговорних, научних, стручних и других обавеза, да се понашају према научној установи одговорно, поштено, савесно, отворено и веродостојно.

2 Етичке смернице

Правилник о етичности у истраживању ИЕН промовише важност етичких начела и вредности у научноистраживачком раду и високом образовању, наглашавајући да се правилником не ограничава људска, интелектуална и академска слобода, него се ставља акценат на остваривање права у складу са одговорношћу у научноистраживачком, наставном раду и академским обавезама. Основна начела дефинисана Уставом Републике Србије која су полазиште сваког рада и деловања на ИЕН јесу:

- једнакост свих грађана пред законом
- забрана дискриминације
- неприкосновеност људског живота и достојанства
- аутономија научних установа
- слобода научног и уметничког стварања
- развијање духа толеранције

Запослени ИЕН дужни су да поштују и штите лични и професионални интегритет својих колега и сарадника и да се односе према њима цивилизовано, односно да се понашају у складу са начелима једнакости и праведности, што подразумева искључивање сваког вида дискриминације, искоришћавања или узнемиравања, заснованих на расној или етничкој припадности, политичким или верским уверењима, академском статусу, доби или полу.

Запослени ИЕН не смеју да злоупотребљавају свој ауторитет и да допусте да лични интереси, као и непримерено понашање и говор, доведу до стварања непријатељског радног окружења и нарушавања радних односа.

Запослени ИЕН одговорно, професионално и етички беспрекорно се односе према научном и стручном раду.

3. Пракса одговорног публиковања резултата истраживања

Публикација резултата истраживања је финална фаза истраживачког процеса и последично носи највећу одговорност истраживача (аутора).

Истраживачи су дужни да осигурају да њихова публикација буде заснована на принципу поштења, да буде јасна, тачна, комплетна и балансирана.

У јавним наступима од запослених ИЕН очекује се да се понашају одговорно и савесно и да не нарушавају углед ИЕН, те да не доводе јавност у заблуду представљањем својих личних ставова као службених ставова ИЕН.

3.1. Рационалност и поузданост

Истраживање, чији се резултати саопштавају у форми публикације, мора да буде организовано и спроведено уз примену етичких начела и на одговоран начин, уз поштовање релевантне законске регулативе.

Истраживачи треба да настоје да истраживање буде рационално и пажљиво реализовано узимајући у обзир сва постојећа ограничења.

Истраживачи сnose колективну одговорност за свој заједнички рад и за садржај својих заједничких публикација. Истраживачи морају пажљиво да проверавају своја истраживања у свим фазама тог процеса, како би осигурали да су коришћене методе, калкулације и налази истраживања прецизно саопштени.

3.2. Принцип поштења

Истраживачи морају да представе резултате својих истраживања уважавајући принцип поштења, односно без измишљања (фабрикације), намерног подешавања и тенденциозног тумачења рада и резултата тог рада.

Сматра се да је измишљање свако намерно представљање, ширење и објављивање наводних резултата научног и истраживачког рада, упркос знању о томе да научни рад и/или истраживање на које се позива у стварности није било спроведено.

У научноистраживачком раду, истраживачи треба да настоје да методе које су користили у истраживању као и закључке до којих су дошли, представе и опишу што јасније, без постојања недвосмислености. Истраживачи би требало да се држе смерница истраживања које може да се примени. Рад који се објави мора да пружи довољно података и информација како би и други истраживачи, који понове дато истраживање, добили исте резултате као и првобитни аутори.

Извештаји истраживања морају да буду комплетни и не смеју изоставити резултате који могу да буду у контрадикторности са хипотезом аутора или наручиоца пројекта/истраживања.

Наручиоци пројекта/истраживања које спроведу истраживачи ИЕН, не смеју да ограниче или контролишу објаву резултата истраживања који не иду у прилог наручиоцу. ИЕН би требало да избегава такве уговоре који ограничавају или контролишу објаву резултата, осим у случају да се ради о резултатима који су означени као поверљиви од стране државног органа.

3.3. Принцип балансираности

Нови налази у истраживањима треба да буду приказани у контексту ранијих истраживања. Рад других аутора из области обухваћене истраживањем мора коректно да буде представљен. Преглед литературе и синтеза постојећих истраживања о теми неопходно је да буду комплетни, балансирани и морају да укључују налазе других аутора, без обзира да ли ти налази подржавају хипотезе или интерпретације предложене од стране истраживача.

Ограничења истраживања морају јасно да се назначе у самом раду.

3.4. Принцип оригиналности

Публикација или рад који је прихваћен од стране уредника треба да буде оригиналан и да није већ објављиван или да тај исти рад није преведен на страни језик, па поново публикован. Научноистраживачки рад не сме да се доставља већем броју научних и стручних часописа.

Аутори морају да се придржавају закона и осталих конвенција у области заштите ауторских права. Материјали заштићени ауторским правима (нпр. табеле, слике или цитати) могу да се репродукују само уз одговарајућу сагласност или навођење.

Радови других аутора, али и самог аутора научне публикације, морају на прописан начин да се наведу и референцирају.

Подаци, текст, табеле и идеје других аутора морају на прописан начин да се наводе и не смеју да се присвајају од стране аутора и представљају својим. Оригинални делови текста који су преузети од других аутора морају да се приказују коришћењем знака навода и на одговарајући начин цитирају.

Истраживачи су у обавези да обавесте уреднике публикација уколико су резултати истраживања већ објављени у другим публикацијама или уколико су различити извештаји и различите анализе урађене на истом сету података, већ послате на разматрање ради објављивања у другим публикацијама.

Више различитих публикација које настају као резултат јединог истраживачког пројекта морају јасно да буду идентификоване и примарна публикација мора бити на прописан начин референцирана. Преводи и друге адаптације за различите циљне популације читалаца морају јасно да се назначе и оригиналан извор мора да буде референциран.

3.5. Принцип транспарентности

Сви извори финансирања истраживања, укључујући директну и индиректну помоћ, као и друге видове помоћи морају да се обелодане у публикацијама.

Аутори морају јасно да назначе улогу финансијера, донатора или спонзора (ако их има) у самом процесу истраживања, извођења, анализе, интерпретације и извештавања.

Аутори су у обавези да обелодане сваки економски и други интерес или везе које на било који начин могу утицати на интерпретацију резултата њихових истраживања, а за које уредници, рецензенти и читаоци треба да знају.

3.6. Принцип ауторства

Поштовање ауторства и коауторства овим правилником подразумева следеће:

- Ауторство и коауторство на раду треба да буде јасан одраз доприноса појединца именованог као аутора или коаутора у развијању идеје, концепције, методологије и плана истраживања, у прикупљању, обради и интерпретацији података, у писању и обликовању или критичкој ревизији научноистраживачког рада или у неком од наведених елемената.
- Одговорност за коректно именовање ауторства или коауторства на раду је на самим ауторима.
- Аутори треба да осигурају да само појединци који испуњавају критеријум ауторства (да су дали мерљив допринос раду) буду именовани као аутори, односно коаутори на раду.

Управна функција у ИЕН није основа за присвајање ауторства.

Свако учествовање у истраживању особа које нису потписане као аутори, односно коаутори, тј. које нису обухваћене наведеним дефиницијама, потребно је обелоданити на одговарајући начин, приликом објаве научних и истраживачких радова.

Није дозвољено обелодањивати имена и приписивање заслуга за истраживање особама које нису и фактички биле укључене у истраживања.

Сви (ко)аутори се позивају да дају сагласност да буду наведени у листи аутора рада и треба да одобре послату и прихваћену верзију рада за објављивање.

Аутор за контакт треба да одржава контакт са уредништвом научне публикације и да информише остале коауторе и да их укључује у расправе и дискусије које су од значаја за саму публикацију (нпр. извештаји рецензената).

4. Етичка правила у научном раду

4.1. Добра пракса коришћења података – доступност и приступ

- Сви примарни и секундарни подаци треба да се чувају на сигурном месту у приступачном облику;
- Оригинални научни или научноистраживачки подаци треба да буду документовани и архивирани у одређеном периоду (најмање 5 година, а пожељно је 10 година);
- Истраживачке податке треба ставити на располагање колегама који желе да понове студију или да их упореде са својим налазима;

- Слобода кретања научника, право на добровољну сарадњу са другим научницима, слобода изражавања и комуникације треба да буду гарантоване.

4.2. Одговарајуће истраживачке процедуре

- Сва истраживања треба да буду осмишљена и пажљиво спроведена; немар, журбу и непажњу треба избегавати да би се спречиле људске грешке;
- Истраживачи би морали да испуне оно што су обећали у предлогу пројекта за подршку или финансирање;
- Истраживачи морају настојати да умање штетне утицаје на животну средину, и треба да буду свесни потребе за одрживо управљање ресурсима, што подразумева ефикасно коришћење ресурса као и минимизацију отпада;
- Корисници и/или спонзори треба да буду упозорени на етичке и правне обавезе истраживача, као и могуће рестрикције које ове обавезе могу произвести;
- Корисници и/или спонзори морали би да буду свесни виталног значаја објављивања резултата истраживања;
- Тајност података или налаза треба поштовати и заштитити;
- Адекватна новчана надокнада мора бити дата и спонзору у случају добијања награде или ко-финансирања истраживачког тима.

4.3. Одговорност у истраживачким поступцима

Свим истраживачким субјектима, било да су они људи, животиње, културни, биолошки, еколошки или физички објекти, треба руковати с поштовањем и бригом;

Здравље, безбедност или добробит заједнице, односно сарадника и других чинилаца повезаних с истраживањима, не треба да буду угрожени;

Осетљивост везану за старост, пол, културу, религију, етничко порекло и друштвену класу истраживачких субјеката треба евидентирати;

Протоколе истраживања не треба нарушавати. Ово подразумева добровољни пристанак испитаника да учествују; чување личних података у највећој могућој тајности, избегавање коришћења добијених информација ван сврхе истраживања.

5. Дефиниција плагијата

Свака оригинална креација може бити предмет плагијата. Иако се обично плагијати доводе у везу са текстом, предмет плагијата могу бити и подаци, идеје, слике и остале креативне творевине.

У плагијат припадају сви случајеви у којима је недвосмислено и потврђено дошло до:

- неауторизованог копирања података или закључака другог аутора
- поновног слања читавог рада ради објављивања под именом другог аутора или
- поновног објављивања превођењем рада на други језик осим када је рад претходно публикован на тзв. „малом језику“ што мора јасно бити назначено у раду
- коришћења слика, дијаграма, фотографија креираних од стране других особа, без навођења извора.

Наведене категорије плагијата су недозвољене и подлежу адекватним санкцијама од стране надлежних органа.

6. Повреда правилника

До непосредне повреде Правилника о етичности у истраживању ИЕН довешће следеће радње:

- кривотворење (фалсификовање) научних и истраживачких достигнућа.
- кривотворење и преузимање радова других, без њиховог знања или одобрења.
- онемогућавање рада других научних радника и истраживача или намерним прикривањем, отуђивањем, оштећивањем или уништавањем материјала, опреме или података у власништву ИЕН
- сваки облик потврђеног плагирања радова и идеја
- сувишно, тј. двоструко или вишеструко публиковање истог изворног научноистраживачког резултата
- истовремено слање рукописа научних радова на рецензију или објављивање у више часописа
- искривљено и неистинито обавештавање о стању сопствених радова (на пример: рад је прихваћен за објављивање, иако то није истина).
- злоупотреба ауторства што подразумева следеће:
  - поклоњено ауторство – незаслужено ауторство, неиспуњени услови ауторства
  - подметање ауторства – дописивање особе без њеног знања и пристанка на попис аутора
  - ускраћено ауторство - искључивање особа који испуњавају услове за ауторство с пописа аутора.

7. Рад комисије и одређивање санкција

Научно веће Института формира трочлану комисију у сталном сазиву. Чланове комисије предлаже и одређује Научно веће. Надлежности комисије укључују пријем притужби, одлучивање о исправности притужбе, ангажовању додатних чланова у раду комисије по појединачним случајевима, као и писању извештаја за научно веће.

На основу сваке приспеле притужбе, спроводе се следеће радње:

- Комисија издаје, по пријему информације, писмену потврду особи која је захтев предала уз осигурање дискреције подносиоцу;

- Комисија разматра пријаву и одлучује да ли притужба испуњава неки од услова из члана 5 овог правилника у ком случају започиње са радом, или одбацује притужбу уколико је неоснована;
- Комисија одлучује о потреби ангажовања два привремена додатна члана који су компетентни за научну област из које је рад на који је дата притужба;
- Комисија сачињава извештај и доставља га научном већу осим у случају да се притужба одбаци;
- Научно веће разматра извештај и доноси одлуку тајним гласањем.

У случају да је Научно веће потврдило да је дошло до повреде Правилника о етичности у истраживању ИЕН могу се изрећи следеће мере санкције:

- Усмена опомена,
- Писмени укор,
- Прослеђивање предмета на Одбор за научни интегритет формираног од стране матичног Министарства, са приложеним доказима и документацијом којима се поткрепљују чињенице.

У случају да се установи да је притужба у основи била злонамерна и имала за циљ дискредитацију другог истраживача, може се спровести исти поступак против особе која је поднела пријаву.

У надлежност комисије спада и давање етичке сагласности, односно Мишљења комисије о усклађености истраживачког пројекта или дела истраживачког пројекта са начелима добре научноистраживачке праксе која се прилаже у оквиру пројектних пријава, уколико постоји тај конкурсни захтев, а на основу пријаве за давање мишљења о усклађености и попуњеног обрасца пријаве (у Прилогу).

Рок за предају попуњеног обрасца пријаве је 20 радних дана пре затварања пројектног позива за пројекте чији је носилац Институт, а 10 радних дана за пројекте чији је носилац друга научноистраживачка организација.

Комисија је у обавези да одговори на пријаву за давање Мишљења о усклађености истраживачког пројекта или дела истраживачког пројекта са начелима добре научноистраживачке праксе у року од 7 радних дана од подношења пријаве.

8. Завршне одредбе

Овај правилник ступа на снагу 8 (осам) дана од дана усвајања.

У Београду
03.08.2023.

Др Јован Зубовић, директор

Прилог: Пријава за давање мишљења о усклађености истраживачког пројекта или дела истраживачког пројекта са начелима добре научноистраживачке праксе

Назив истраживања:	
Руководилац истраживања	
Име и презиме	
Звање	
НИО	
Адреса	
Телефон	
e-mail	

Тип пријаве (<i>означите</i>)	☐ Нова пријава
	☐ Обнављање/продужење добијене сагласности
	☐ Измена/допуна већ поднете пријаве
Уколико је реч о обнављању/продужењу сагласности или измена/допуна пријаве, молимо вас да наведете датум када сте аплицирали за одобрење истраживања и који је број одлуке	Датум: Број одлуке:
Врста истраживања (<i>означите</i>)	☐ Оригинално истраживање
	☐ Репликација
	☐ Анализа секундарних извора података
	☐ Друго (навести):
Истраживање које се спроводи је (<i>означите</i>):	☐ Део међународног пројекта (<i>навести назив</i>):
	☐ Део националног пројекта (<i>навести назив</i>):
	☐ Самостална студија (<i>навести назив</i>):

<p>Локација на којој ће се истраживање реализовати:</p>	<p>☐ Физичка локација (навести, уколико се истраживање реализује на више локација, навести их све):</p> <p>☐ On-line (описати процедуру):</p>
<p>Временски период у коме ће се реализовати истраживање:</p>	<p>Од _____ до _____</p>
<p>Циљеви истраживања (до 1000 карактера):</p>	
<p>Методологија истраживања (до 2000 карактера) - Описати методе истраживања. Навести како ће се прикупити подаци. Описати колико дуго и како ће подаци бити чувани, коме ће бити доступни:</p>	
<p>Информације о узорку (до 1500 карактера) – Навести планирани број испитаника, да ли је предвиђена надокнада за испитанике у било којој форми, како ће се идентификовати потенцијални испитаници, како ће бити позвани да учествују у истраживању, да ли је предвиђен поступак давања сагласности учесника за учествовање у испитивању у на који начин:</p>	
<p>Потенцијални ризици (до 2500 карактера) – Да ли су идентификовати негативни ефекти прикупљања података на испитанике и да ли су предвиђене мере којима би се ти негативни ефекти минимизирали?):</p>	
<p>Приватности података (до 1500 карактера) – Навести процедуре којима ће се обезбедити приватност и анонимност (уколико је предвиђена) током прикупљања, чувања и публикавања резултата:</p>	